

MEZINÁRODNÍ KONFERENCE K POLITIKÁM ARCHITEKTURY

Na jaře tohoto roku proběhly dvě mezinárodní konference, které se zabývaly tématem politik architektury. První se konala 22. 3. až 24. 3. 2017 ve Valletě na Maltě na téma *Nové ve starém – současná architektura v historickém kontextu*. Její součástí bylo i zasedání Evropského fóra politik architektury (EFAP). Druhé setkání se uskutečnilo 21. 4. 2017 v Paříži a kromě hlavního předmětu, kterým byl přehled politik architektury v Evropě, řešilo i přidružené téma ochrany architektonického dědictví 20. a 21. století.

Politika architektury a stavební kultury České republiky

Je třeba zmínit, že na počátku roku 2015 schválila vláda Politiku architektury a stavební kultury České republiky. Připojili jsme se tak k zemím, v nichž existuje celostátní strategie péče o vystavěné prostředí. Česká politika řeší ve třech částech celkem osm témat:

- Uspořádání krajiny a sídel
- Veřejná prostranství
- Začlenění staveb do prostředí
- Zadávání zakázek
- Projektování, realizace, životnost a udržitelnost staveb
- Vzdělávání
- Osvěta a média
- Výzkum a vývoj

V rámci těchto osmi témat je stanoveno 22 cílů a celkem 71 opatření, které povedou k jejich naplnění. Vizí naší Politiky architektury a stavební kultury je, že naplnění jednotlivých cílů povede ke:

- kvalitnější architektuře,
- hospodárným budovám vhodně zasazeným do okolního prostředí,
- přívětivému veřejnému prostoru,
- harmonickým městům i venkovu včetně okolní krajiny,
- respektu k místním specifikům jednotlivých oblastí v České republice,
- vnímání architektury jako stávající nebo i budoucí součásti našeho kulturního dědictví.

Politika architektury a stavební kultury České republiky též podporuje vzdělávání odborné i laické veřejnosti a přispívá k podněcování zájmu obyvatel o kvalitu prostředí, ve kterém žijí.

Anglická verze Politiky architektury a stavební kultury České republiky, stejně jako propagační letáky v několika jazycích, byly dostupné na obou zmiňovaných mezinárodních konferencích.

Konference EFAP na Maltě

Březnovou konferenci organizovalo maltské Ministerstvo dopravy a infrastruktury v rámci maltského předsednictví Rady Evropské unie. Jejím hlavním organizátorem byl Raymond Farrugia.

Na úvod Chantal Dassonville z Belgie seznámila s historií Evropského fóra politik architektury (EFAP) od symbolického založení v roce 1997 přes oficiální založení roku 1999 a první fórum v roce 2001 v Paříži. Zmínila důležité dokumenty, např. Council Resolution on Architecture Quality in Urban and Rural Environments. Představila i výstupy EFAP, jakými jsou Survey on Architectural Policies in Europe z roku 2012 a State of the Art of Architectural Policies z roku 2014. Činnost EFAP je založena na třech pilířích: vládnutí

(ústřední orgány zodpovědné za architekturu), kultura (kulturní centra) a profesionálové (komory architektů).

Borka Bobovec představila chorvatskou politiku architektury, dokument nazvaný *Apolitika*. Byla schválena v roce 2012 a obsahuje i implementační část do roku 2020, revidována má být každých 5 let. Zajímavý je silný tým zajišťující její implementaci. Zaměřuje se mj. na oblast vzdělávání s cílem naučit se mít rád prostředí (zajišťuje komora architektů) či na vazbu na ekonomické aktivity (zajišťuje hospodářská komora).

Robert Kaltenbrunner hovořil o německém přístupu, který se zaměřuje zejména na stavební kulturu. Zmínil problémy požadované energetické úspornosti, která má často zhoubný vliv na estetiku historických budov, či postupnou proměnu veřejných prostranství, která se stále častěji uzavírají do interiérů objektů.

Vincent Cassar uvedl, že Malta nemá politiku architektury. V roce 1992 byl zaveden plánovací úřad a povinnost povolení stavby nejen pro privátní investory, ale i pro vládní a veřejné projekty. Místní Komora architektů vydává časopis, který je zdarma distribuován s novinami.

Ian Ritchie z Velké Británie upozornil, že jsme se v poslední době hodně věnovali ekologickému aspektu, ale málo aspektu sociálnímu. Jako téma k diskusi nadnesl problematiku posuzování výškových budov.

Sara Van Rompaey z Belgie na příkladu novostavby v Gentu popsala proměnu vnímání novostavby v historickém prostředí jak veřejností, tak odborníky a médii. Zdůraznila vliv otevřené diskuse a důkladné medializace na změnu veřejného mínění a podněcení zájmu o architekturu.

Silvia Demeter-Lowe z Rumunska se pokusila definovat kategorie, které by měly být zohledněny při posuzování vhodnosti zásahu do historického prostředí. Do-

šla k tomu, že nejdůležitější je styl, měřítko a proporce. Architekturu hodnotí jako obor na pomezí vědy a umění, kde je základem napětí mezi jistotou tradice a riskem inovace. V diskusi Chantal Dassonville oponovala, že architektura je hlavně otázkou kultury, nikoliv stylu.

Norbert Gatt představil maltský odbor památkové péče, kde tým tvoří 150 osob, z nichž 80 jsou dělníci provádějící rekonstrukce.

Antonio Borghi ve svém příspěvku upozornil na nepřenositelnost řešení, která mnohdy fungují jen v jednom konkrétním prostředí.

Indira van't Klooster z Nizozemska hovořila o přehledu přístupů k architektonickým soutěžím v Evropě či o změnách od velkých architektonických kanceláří k malým studiím schopným utvářet sítě pro přípravu jednotlivých projektů.

Christobal Molina Baeza hovořil o přípravě politiky architektury v Chile, která se zaměřuje na propagaci kvality, kreativitu a inovace, zadávání zakázek, vzdělání či mezioborovou spolupráci. Pro podporu architektury je v Chile využíván fond, prosazuje se využívání soutěží, v zemi existuje 27 různých architektonických časopisů.

V diskusi bylo poukázáno, že důraz je třeba klást na vzdělávání dětí, ale i laické veřejnosti obecně. Veřejné stavby by se měly stát příkladem kvality. Lars-Christian Uhlig z Německa upozornil, že se jednotlivé obory výrazně specializují a ztrácejí schopnost vzájemné komunikace. Znepokojení vyjádřil nad požadavky na energetickou úspornost, které výrazně převyšují požadavky na architektonickou kvalitu budov. Krzysz-

tof Ingarden zopakoval, že je třeba užívat globální technologie, ale myslet na místní kulturní prostředí. Alex Torpiano z Malty si posteskl, že projekty slavných architektonických kanceláří jsou automaticky považovány za kvalitní, i když mnohdy vůbec nerespektují místní prostředí a tradice.

Veronika Valk z Estonska pozvala na další konferenci EFAP, která se uskuteční 21. a 22. září 2017 v Tallinu během estonského předsednictví Rady Evropské unie.

Konference v Paříži

Dubnové setkání v Paříži svolal Bruno Favel z francouzského ministerstva kultury. Účelem byla výměna informací mezi pracovníky zodpovědnými za politiky architektury v jednotlivých zemích. Hlavním cílem bylo informovat o aktuálním stavu politik architektury, o jejich principech a přístupech, a o postupu jejich implementace. Přidruženým tématem, kterému bylo věnováno výrazně méně prostoru, byl přístup k architektonickému dědictví 20. a 21. století, k jeho ochraně a využití v kontextu připravovaného Evropského roku kulturního dědictví 2018.

Na setkání vystoupil zástupce Evropské unie Michel Magnier. Shrnul, že základem přístupu k architektuře na evropské úrovni je:

- posilování kulturní diverzity,
- konkurenceschopnost kulturního průmyslu,
- subsidiarita – z evropské úrovně má smysl podporovat jen to, co přináší přidanou hodnotu pro celou Evropu, pozor je třeba dát na využitelnost podpořených řešení.

Vyzdvihl důležitá témata, kterým se hodlá na evropské úrovni věnovat:

- kvalita architektury a její pozitivní vliv na obyvatelstvo (prostřednictvím politik architektury),
- mobilita (uvažuje se o podpoře mobility architektů v rámci programu ERASMUS),
- vzdělání a praxe mladých architektů,
- sdělování myšlenek architektů veřejnosti,
- program na podporu exportu evropské architektonické tvorby,
- vazba mezi starou a novou architekturou, včetně nového využití historického dědictví.

Ve Francii má architekturu v gesci Ministerstvo kultury. Architektura a její pozice v kultuře je definována v zákoně z roku 1977. Normy a bezpečnostní pravidla doposud vedly k opakování a ke standardním architektonickým návrhům. Cílem je podpořit jedinečnost, zvyšovat povědomí o významnosti architektury (ve Francii zavedli celostátní den architektury, cenu za architekturu a cenu pro mladé architekty), věnovat se posílení ekonomické hodnoty architektury a experimentování.

V Německu je chápána architektura jako integrální součást územního rozvoje. V souvislosti s architekturou se aktuálně řeší velká poptávka po sociálním bydlení, významné je v Německu rovněž téma ochrany poválečné a současné architektury.

Rakousko nemá politiku architektury, mj. kvůli silné roli tří federálních států. Téma architektury je úzce provázáno s tématem stavební kultury, o kterém jsou vydávány zprávy. Vláda disponuje poradním orgánem pro stavební kulturu, založeným v roce 2009. Velkým tématem v souvislosti s architekturou je energetická úspornost.

Ve Valonsku existuje politika na propagaci architektury na mezinárodní úrovni, Valonsko hraje silnou roli v Evropském fóru pro politiky architektury. Je zde zřízen státní architekt, který mimo jiné vypisuje soutěže. Profese architektů trpí narůstající mírou regulace.

Obrázek z oficiálního fotoalba maltské konference

Ve Vlámku byl zaveden státní architekt v roce 1999, je jmenován na pět let, pochází z privátního sektoru a pracuje pro vládu. Má na starosti hlavně zlepšování kvality architektury, zejména veřejných budov. Hlavní architekt obce není povinný, je na municipalitě, zda ho chce. Ve Vlámku platí zákon, který požaduje věnovat 1 % nákladů stavby na umění v rámci architektury. V rámci propagace se uděluje vybraným stavbám nálepka kvality.

V Dánsku má na starosti koordinaci politiky architektury Ministerstvo kultury, politika je více pragmatická než politická, připravuje se pod heslem „putting people first“. Důraz se neklade na ikonické architektury, ale je snaha mít množství dobré architektury a architektů, kteří pracují pro hodně lidí. Politika architektury řeší mj. vzdělávání dětí i dospělých, zapojování veřejnosti, udržitelnost a přínos architektury pro společnost. Důraz je kladen i na dobré vazby měst a venkova, ochranu klimatu, současnou architekturu, rozvoj digitálních technologií a spolupráci veřejného a soukromého sektoru. V Dánsku je založeno centrum pro architekturu, které financuje společně Ministerstvo kultury a Ministerstvo průmyslu.

Estonsko má politiku architektury od roku 2002, nebyla ale vůbec implementována. Silná je tradice městských architektů, obor výrazně ovlivňují i obchodní komory a architektonické svazy (organizují soutěže, zasahují do příprav zákonů).

Ve Finsku existuje politika architektury dvacet let, mezitím tvořilo politiky na lokální úrovni. Ministerstvo vzdělávání a kultury financuje centrum informující o architektuře. Důležitým tématem je vzdělávání dětí a dospělých.

Cílem irské politiky architektury je dostat téma z diskusních sálů na ulici. Řešeny jsou výzkum, kvalita, urbanistické navrhování a zapojení veřejnosti a vzdělávání. Implementace určuje 45 akcí, konkrétními výsledky jsou např. politika o využití obchodních jednotek, Irská národní strategie pro krajinu či daňové zvýhodnění obnovy budov.

V Itálii se pozornost zaměřuje na periferie se sociálními problémy a s potřebou využití opuštěných ploch. Platí nařízení, že až 2 % nákladů na veřejné budovy musí jít na umělecká díla.

Litva připravuje nový zákon o architektuře, řešit bude např. podmínky pro vzdělávání, pro přístup k profesi, podmínky pro architektonickou kvalitu, podporu architektonických soutěží či kulturní identitu. Od roku 2006 funguje komora architektů, povinná účast praktikujících architektů byla zavedena letos. Činnost hlavních architektů je definována zákonem.

V Lucembursku roli politiky architektury zastává materiál „For an architectural policy“ z 2004, připravuje se jeho aktualizace. Tento materiál obsahuje 14 bodů, které mají být naplněny, ale chybí mu monitorovací mechanismus. V rámci implementace byl např. zalo-

žen obor architektura na univerzitě, funguje i centrum pro architekturu. Ze 119 municipalit mají 3 hlavního architekta.

Portugalsko má od roku 2015 Politiku architektury a krajiny. Základem je spolupráce s vysokými školami, které vzdělávají architektky. Portugalsko uděluje státní cenu za urbanismus (nikoliv za architekturu).

V Polsku je architektura v kompetenci Ministerstva výstavby. Připravuje se nový zákon o územním plánování a výstavbě, koncept zákona o územních plánovačích a inženýrech a registr územně plánovací dokumentace.

Rumunsko nemá politiku architektury, ale připravuje ji v rámci komory architektů, jelikož komora má právo navrhovat politiky ministerstvům. Velkou roli hraje i Unie architektů, která mimo jiné organizuje debaty a výstavy. Rumunská politika architektury se bude věnovat mj. vzdělávání, kvalitě architektury, životnímu prostředí, sociální roli architekta či posilování lokálních specifík. V Rumunsku je na úrovni municipalit zavedena pozice hlavního architekta, ale ne všude je obsazena. Problematické jsou v Rumunsku volné soutěže na evropské úrovni – zahraniční architekti se jich neúčastní, protože místní architekti jsou mnohem levnější a pro ty zahraniční tak není účast vůbec zajímavá.

V závěrečné diskusi zástupce EU Michel Magnier konstatoval, že mu z jednání nevyplývalo, zda je třeba společná evropská politika architektury.

Druhá část setkání se věnovala ochraně památek 20. a 21. století. Bylo diskutováno, zda existuje sociální shoda nad tím, zda a v jaké míře chránit tuto architekturu. Mezi problémy, kterými je třeba se zabývat, je možnost adaptace na současné normy či určení, kolik budov či jejich částí je možno nahradit, nebo kritéria, podle nichž by měly být hodnotné stavby vybírány. K architektuře 20. století nelze přistupovat pouze z národního pohledu, svým rozsahem jde o evropské dědictví. Problémem je vzdělání a praxe, chybí odborníci (zejména řemeslníci) specializovaní na opravy hodnotné architektury 20. století. Francie informovala, že

Francouzské vedení setkání – Bruno Favel a Vincent Berjot

od roku 2017 je možno označit budovu jako „Pozoruhdná současná architektura“ a bylo diskutováno, zda má smysl zavádět toto označení v celoevropském měřítku, s negativním výsledkem.

Francouzští organizátoři vyzvali k dalšímu komornějšímu setkání pracovní skupiny v říjnu 2017 v Paříži a k organizaci obdobného setkání v roce 2018 v některé jiné evropské zemi.

Závěr

Konference prokázaly, že Politika architektury a stavební kultury České republiky je v kontextu představených materiálů konkurenceschopná a řeší

aktuální témata, která jsou všeobecně uznávána jako potřebná. Evropské politiky architektury obvykle akcentují jako klíčové téma vzdělávání, a to jak profesionálů, tak i laické veřejnosti, zejména dětí. Velký význam má medializace tématu, včetně výstav a oceňování kvalitních příkladů. Důležitá je participace obyvatel, s čímž souvisí i téma městských či státních architektů. Obvykle je vyzdvihována potřeba posilování diverzity a jedinečnosti, obvyklým tématem je i udržitelnost včetně reakce na klimatické změny. Objevuje se i potřeba posilovat vazbu na ekonomické aktivity. Problematická je oblast normových požadavků, zejména nároků na energetickou úspornost. Velký vliv na kvalitu prostředí

má způsob zadávání zakázek. Politiky architektury často řeší i podporu výzkumu, inovací a experimentování. S tématem architektury úzce souvisí téma stavební kultury, která je diskutována zejména v Německu a Rakousku. Velký důraz je třeba klást na kapacitu umožňující důslednou implementaci politiky. V některých zemích se implementace příliš nedaří, jinde je naopak díky silnému personálnímu obsazení či podpoře center architektury dosahováno slibných konkrétních výsledků.

*Ing. arch. Josef Morkus, Ph.D.
Odbor územního plánování
Ministerstvo pro místní rozvoj*